

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2021

Ayşe ERTUŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari
Üniversitesi / Türkiye
ayseertus@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5748-5964>

Yol ve Yolculuk Bağlamında Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirleri

*Faruk Nafiz Çamlıbel's Poems in The Context of
Road and Journey*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 04.06.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 17.06.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2021

Atıf/Citation

ERTUŞ. A. (2021). Yol ve Yolculuk Bağlamında Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (2), 753-774. <https://doi.org/10.34083/akaded.948097>

ERTUŞ. A. (2021). Faruk Nafiz Çamlıbel's Poems in The Context of Road and Journey. *Journal of Academic Language and Literature*, 5 (2), 753-774. <https://doi.org/10.34083/akaded.948097>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Memleketçi şairler arasında akla ilk gelen isimlerden biri Faruk Nafiz Çamlıbel'dir. İlk başlarda Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati şiirinin etkileri görülen şairin şiir anlayışı, şairin Anadolu'ya yolculuğuyla değişmiş ve bundan sonra şair "memleketçi şairler" arasındaki yerini almıştır.

Faruk Nafiz, 1922 yılında *İleri* gazetesinin Ankara temsilcisi olarak İstanbul'dan Ankara'ya gitmiş aynı yıl Kayseri'ye öğretmen olarak atanmasıyla Ulukışla yolundan Kayseri'ye yolculuk yapmıştır. Bu yolculuk ve yol, şairin "Han Duvarları" adlı şiirine yansımıştır. Şair, bu şiir ile asıl ününü kazanmıştır. Faruk Nafiz'in "yol ve yolculuk" şiiri diyebileceğimiz "Han Duvarları" dışında da birçok şiirinde yol ve yolculuk kavramlarına yer verdiği görülmektedir.

Çalışmada Faruk Nafiz'in seçme şiirlerinin yer aldığı *Han Duvarları Toplu Şiirler* adlı eserinden hareketle şairin şiirleri yol ve yolculuk bağlamında ele alınmıştır. Şair şiirinde "yol ve yolculuk" kavramlarını hem maddi ve hem de manevi anlamda kullanmıştır. Şiirlerde yol ve yolculuk; gurbet, aşka meyil, sevgiliye kavuşma isteği, ölüm, milli ülkü, mücadele ve göç kavramlarının ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmadaki başlıklar da şiirlerde yol ve yolculuğun karşıladığı bu ifadeler doğrultusunda oluşturulmuştur. Şairin yaşanmışlıklarını da yansıttığını gördüğümüz şiirlerde yol ve yolculuk kavramlarının azımsanmayacak sayıda kullanıldığı da görülmektedir. Şiirlerde yol ve yolculuk ifadelerinin, "varma, ulaşma, bulma" amacı taşıdığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Faruk Nafiz Çamlıbel, şair, yol, yolculuk, şiir.

Abstract

One of the first names that come to mind among the nationalist poets is Faruk Nafiz Çamlıbel. The poet's understanding of poetry, which was influenced by the poems of Servet-i Fünun and Fecr-i Ati at the beginning, changed with the poet's journey to Anatolia and after that, the poet took his place among "the nationalist poets".

Faruk Nafiz went to Ankara from İstanbul as the Ankara representative of the newspaper İleri in 1922, and when he was appointed as a teacher to Kayseri in the same year, he traveled to Kayseri through Ulukışla road. This journey and the road were reflected in the poet's poem called "Inn Walls". The poet gained his actual reputation with this poem. It was observed that Faruk Nafiz made use of the concepts of road and journey in many of his poems, apart from "Inn Walls", which we can call the "road and journey" poem.

In the study, the poet's poems were discussed in the context of road and journey, based on Faruk Nafiz's work called Inn Walls Collection of Poems, where a selection of his poems was included. The poet utilized the concepts of "road and journey" in both literal and figurative meanings in his poetry. In the poems, road and journey appear as expressions of

the concepts of homesickness, the inclination for love, desire to meet the lover, death, national ideal, struggle, and migration. The titles in the study were created in line with these statements of the road and journey in the poems. It was also observed that the concepts of road and journey were used considerable times in the poems that reflect the poet's experiences as we can see. It is seen that the words road and journey in the poems have the purpose of "arriving, reaching, finding."

Keywords: Faruk Nafiz Çamlıbel, poet, road, journey, poetry.

Giriş

Faruk Nafiz Çamlıbel, 1898 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Şiire küçük yaşlarda başlayan şairin ilk şiirlerinde Servet-i Fünûn ve Fecr-i Ati şiirinin etkileri görülür. Hazin aşk ve tabiat terennümlerini aksettiren bu şiirler aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Ayrıca bu manzumeler, Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin şiirinin etkilerini yansıtır. 1914-1917 yıllarını kapsayan bu şiir anlayışı Faruk Nafiz'in Milli Edebiyat cereyanına kapılmasıyla son bulur. Faruk Nafiz asıl ününü Milli edebiyat cereyanı içinde Anadolu'yu anlattığı şiirlerinde bulur.

Milli Edebiyat cereyanı Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in *Genç Kalemler* dergisinde yayımladıkları "Yeni Lisan" yazılarıyla edebiyatta sesini yükseltmiştir. Öncesinde Mehmet Emin'in, hece ölçüsü ve halk dili ile kaleme aldığı hamasi şiirleri unutmamak gerekmektedir. Mehmet Emin, kaleme aldığı şiirlerle dikkatleri Anadolu insanına yöneltmek istemiş; şiirleriyle dönemi içinde büyük yankı uyandırmıştır. Ancak şiirlerinde kullandığı tabii Türkçenin etkisiyle de çok yaygınlık kazanamamıştır. Ziya Gökalp'in büyük çabalarıyla millî vezin olarak hece ölçüsünün kullanılması hususu; edebiyatta yavaş yavaş kendisini göstermiş ve Milli Edebiyat cereyanı içinde "Beş Hececiler" adıyla- çok da doğru olmayan bir tabir olmakla birlikte- bir şairler topluluğu vücut bulmuştur. Bu şairler arasında yer alan ve Hecenin Beş Şairi arasında en verimli şair olarak Faruk Nafiz öne çıkmaktadır.

Faruk Nafiz'in, "Memleketçi şairler" arasında ilk zikredilen isimlerden biri olması onun sadece hece ölçüsüyle şiirler kaleme alması mıdır? Bu soruya cevap vermeden evvel Fuat Köprülü'nün Milli bir edebiyatın önemi ve gerekliliğini ortaya koyan yazısına bakmak gerekmektedir. Fuat Köprülü, Servet-i Fünûn dönemi ile edebiyatımızın Milli değerlerden koparak tamamıyla yüzünü Batıya dönmesinin olumsuz etkilerini şöyle açıklar:

Fikir ve sanat hayatımızda şu beş on senelik edebiyatımız kadar berbat millî ruha ve millî hayata yabancı bir edebiyat devresi nâdir bulunur! Tiyatromuz nasıl Fransızların 'fuhuş ve 'zina' piyeslerini adapte etmekle meşgul olduysa, matbuatımız da mütemâdi bir faaliyetle aynı cins roman ve hikâyeleri ailelerimizin haremine kadar soktu; güyâ millî hikayecilerimiz, bu pis hayatın bayağı taklitleriyle ortalığı doldurdular: İstanbul hayatının en kirli, en mütereddidi (soysuzlaşan) safhalarını, adetâ büyük bir zevk ve lezzetle ortaya dökmekle vazifelerini yaptılar.(...) Lâkin memleketin her köşesine yüz binlerle nüshası dağılan bu şeylerin, memleket için ne kadar muzır ve felaketli olduğunu, genç nesilleri zehirlemek hususunda ne korkunç ve ne tahripkâr mahiyet aldığını asla unutmamalıyız.”(Köprülü, 1926, s.72)

Edebiyatın millilikten uzak ve genç nesiller için adeta yozlaşma malzemesi taşıyan yönünü eleştirirken Milli edebiyat cereyanının gerekliliğini ve bu akımı desteklediğini açıkça ortaya koyar. Köprülü bu millileşme hareketinin “yalnız şekli ve haricî kalmayarak” ruha da tesir etmesi gerektiğini düşünür (Köprülü, 1926, s.73).

Fuat Köprülü burada Milli edebiyat döneminde cemiyetten uzak temaların hece ölçüsüyle dile getirilmesinin millîye dönüş olarak algılanmasına olan tepkisini de ifade eder. Millî kavramını, millete ait olan her şeyi içine alır (Ercilasun, 1997, s. 450) şeklinde izah eden Bilge Ercilasun, millî ve Milli Edebiyat döneminde öne çıkan Milliyetçilik akımını şöyle tanımlar: “*Edebî eserde millilik bir vasfın, bir özelliğin belirtilmesi, milliyetçilik bu dünya görüşünün eserde vurgulanması ve okuyucuya empoze edilmesi demektir*” (Ercilasun, 1997, s. 450).

Fuat Köprülü'nün eleştirilerini yönelttiği noktada, Ercilasun'un millî ve milliyetçilik kavramlarına getirdiği açıklık doğrultusunda Faruk Nafiz'in Memleketçi şiir içinde öne çıkan isim olmasının anlaşılabilirliği daha da netleşir. Faruk Nafiz, özellikle “Han Duvarları” ve “Sanat” şiirleriyle Anadolu insanını ele alır. “Han Duvarları”nda Anadolu ve Anadolu insanını - hem mekânsal hem de duygusal olarak- gerçekçi bir bakış ile ortaya koyarken; “Sanat” şiiri ile millî olanı yüceltip Batı ile yollarını ayırır.

Faruk Nafiz'in şiirlerinde dikkati çeken bir nokta yol ve yolculuk ifadelerinin öne çıkmasıdır. Türkçe sözlükte “yol” kelimesi, “*Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik; karada insan veya hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer; genellikle yerleşim alanlarını bağlamak için düzeltilerek açılmış ulaşım şeridi; içinden veya üstünden bir sıvının geçtiği/aktığı yer; bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare, yöntem; davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi; uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik; gaye, uğur, maksat*”(TDK, 1998, s. 2458) şeklinde “yolculuk” ise “*ülkeden ülkeye veya bir ülke içinde bir yerden bir yere gidiş veya gelişi, gezi, seyahat, sefer*”(TDK, 1998, s. 2460) olarak tanımlanır.

Doğu ve Batı'da farklı serüvenleri barındırmasının yanında “yol” ve “yolculuk” kavramlarına sıkça rastlanmaktadır. Doğu'da yol ve yolculuk maddi ve manevi anlamlar yüklenerek çeşitli boyutlarda işlenmiştir. Edebî eserde kahramanın çıktığı maddi yol aynı zamanda manevi bir yolculuğu imlemektedir. Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk mesnevisinde Aşk'ın Hüsn'e ulaşmak için çıktığı yolculuk, dinî terminolojide manevi yolculuğun en güzel sembolik anlatılarından biridir. Hüsn ü Aşk'ta yol ve yolculuk tamamen mecazi anlamlar yüklenmiştir. Batı kültürüne ait eserlerde yol ve yolculuk çoğunlukla mecazi anlamdan sıyrılarak bir seyahat ya da seyahate çıkma anlamlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Ancak maddi olarak çıkan bu yolda kahramanın iç dünyasında yaşadığı yolculuk da söz konusudur. Don Kişot'un yeni maceralara atılmak adına çıktığı yol ve yolculuk gibi. Masalların yapısı üzerine yaptığı çalışmasıyla Vladimir Propp ele aldığı Rus halk masallarının işlev adını verdiği 31 eylemde¹ ortaklıklarını ortaya koymaktadır. Bu masalların hemen hepsinde dikkati çeken husus kahramanın bir amaç uğruna bir yola ya da yolculuğa çıkmasıdır. Doğu ve Batı kültürlerine ait edebî eserlerde yol ve yolculuk kavramlarının hem maddi hem manevi anlamlar yüklendiği söylenebilir. Ancak Şerife Yalçınkaya'nın da ifade ettiği gibi Doğu yolculuklarının temel sebebi arayışken; Batı'da “*daha çok buluş, yüzleşme veya kaçma*” (Yalçınkaya, 2007, s.5) anlamlarıyla birbirlerinden felsefi bağlamda farklılıklar göstermektedir.

Faruk Nafiz de şiirlerinde yol ve yolculuk kavramlarını hem maddi hem manevi anlamda kullanmıştır. Şairin kimi şiirinde “yol” bir duygunun aktarımının tek ifadesi olarak öne çıkarken; kiminde bir fon olarak belirir. Bu çalışmada Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerinde² kullandığı “yol” ve “yolculuk” kavramlarını ele aldık. Çalışmamızdaki amacımız Faruk Nafiz'in şiirlerinde kullandığı bu kavramların ne anlattığına değinmektir. Çalışmanın sonunda yol, yolculuk ve bunlarla bağlantılı olan yolcu kavramlarının hangi şiirde kaç defa geçtiğine dair bir tabloya da yer verilmiştir. Bu doğrultuda şiirlerde yol, şu başlıklar altında ele alınabilir:

1. Gurbetin Ayrılığın İfadesi Olarak Yol

Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerinde yol; özellikle gurbet ve ayrılığın ifadesi olarak öne çıkmaktadır. 1922 yılında Kayseri Lisesine öğretmen olarak atanan Faruk Nafiz, Anadolu'yu ilk defa görmüş bir İstanbullu genç olarak Anadolu yolculuğunu ve bu yolculuğun kendisinde yarattığı gurbet duygusunu bizzat yaşamış ve bu haliyle şiirlerine de yansıtmıştır.

¹ Bkz. Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 7. Baskı 2002, İletişim Yayınları, ss.254-256.

² Bu çalışmada Faruk Nafiz Çamlıbel'in seçilmiş şiirlerinin yer aldığı *Han Duvarları, Toplu Şiirler*, (Yapı Kredi Yayınları, 17. Baskı Ocak 2012) adlı eseri esas alınmış, şiir alıntıları da eserin bu baskısından yapılmıştır.

Faruk Nafiz'in Anadolu, yol ve yolculuk denilince akla ilk gelen şiiri elbette "Han Duvarları"dır. "Han Duvarları"nda "yol" tek başına gurbetin ifadesinde önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Mehmet Kaplan, "Han Duvarları" şiirinin muhtevasını coğrafya, Maraşlı Şeyhoğlu ve şairin kendisini birleştiren gurbet duygusunun teşkil ettiğini ifade eder(Kaplan, 2011, s.21). Gurbet duygusu Anadolu coğrafyası ve insanının yoksulluğuyla bütünleşmiş yollarla derinleşmiştir. Faruk Nafiz, ilk defa gittiği Anadolu coğrafyasına dair intibalarını "Han Duvarları"nda yaşayarak anlatır. Şairin yaşanmışlığının aktarımı olan şiir, İstanbullu gencin Anadolu'yla bütünleşme isteğine karşılık yabancılığının da ifadesidir. Şiirin başında, "ben"in yolculuğunun nereden nereye doğru olduğu aktarılır:

*Gidiyorum, gurbeti gönlümde duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya (s.15)*

Sevgi, acı ve ayrılığı birlikte düşünen yolcu "ben"in yolculuk esnasında çevresinde gördükleri, onun iç dünyasında yarattığı etkilerle yansıtılır. Anadolu "ben"in yabancı olduğu bir coğrafyadır:

*Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı...
Arkada zincirlenen yüksek Toros dağları,
Önde uzun kışın soldurduğu etekler,
Sonra dönen, dönerken inleyen tekerlekler...(s.15)*

Yolcu ben, Anadolu'ya dair ne gördüklerinden ne de çıktığı bu yolculuktan memnundur. Çünkü Anadolu ıssızdır, çoraktır, yolları çok kötüdür. Bu zorlu yolculuk "ben"de hayal kırıklığı yaratmıştır. "Ben" ilk defa yolların bitmek bilmezliğine ve tehlikesine şahit olmuştur. Bu da şiirde yolların kıvrılıp dönmesi ve yılan benzetilmesiyle ortaya konulmaktadır:

*Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık,
Yalnız arabacımın dudağında bir ıslık!
Bu ıslıkla uzayan, dönen kıvrılan yollar
Uykuya varmış gibi görünen yılan yollar(s. 15)*

"ben"in bu yolculuktaki memnuniyetsizliği, içinde hissettiği gurbet duygusu ve yolların bitmek bilmeyen uzunluğuyla aktarılır.

*Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine,
Yol, hep yol, daima yol...Bitmiyor düzlük yine.
Ne civarda bir köy var, ne bir evin hayali,*

Sonun ademdir diyor insana yolun hali.”(s. 16)

Bu mısralarda yolun, yolcu ben’de yarattığı korkuyu da okumak mümkündür. Yolların bozuk oluşu, araba tekerleklerinin yola anlattığı şey ile yolun silkinmesine benzetilmiştir.

*Tekerlekler yollara bir şeyler anlatıyor,
Uzun yollar bu sestten silkinerek yatıyor...(s.16)*

Yolculuk boyunca “yolcu ben”in zihninde hanlar unutulmaz bir yer tutmuştur. “ben” çıktığı uzun Orta Anadolu yolculuğunda akşamları handa konaklamıştır. Hanın duvarlarında başka yolcuların hikayelerine dair mısralar onu derinden üzmüş ve bu yolcuların üzüntüsünü adeta içinde yaşamıştır. Şiirde “yolcu ben”in hanın duvarlarında gördüğü ve “Maraşlı Şeyhoğlu” imzasını taşıyan koşma Anadolu insanının ve bu insanların hazin hikayelerinin temsiliyetini taşımaktadır. Yolcu ben’in han duvarında gördüğü mısralar ben’in, hanlarla birlikte yollara bakışını da etkilemiştir. Yollar gurbeti hatırlatmasıyla ayrılığın ifadesi olduğu gibi köyleri hudutlara bağlamasıyla da birleştirici bir işlevsellikle şiirde yer almıştır:

*Ey köyleri hududa bağlayan yaşlı yollar,
Dönmeyen yolculara ağlayan yaşlı yollar!(s.19)*

Şiirde yollar, muhtevanın iletilmesinde önemli bir unsur olarak kullanılmış ve kimi yerde muhtevaya uygun kişileştirilmiştir. Cevdet Kudret “Faruk Nafiz’in Şiiri ve Han Duvarları’nın Kaynakları Üzerine Notlar” başlıklı yazısında Faruk Nafiz’in “*eskiyen fakat tarihi görevini de yerine getiren bu şiirinde*” şiirin yazılmasından üç yıl önce Fevzi Lütfü (Karaosmanoğlu)’nün *Dergâh* dergisinde çıkan “Anadolu Hanları” başlıklı yazısı ile Refik Halit’in *Ay Peşinde*’de yer alan “Anadolu’da Bahar” adlı yazılarının etkilerini görmenin mümkün olduğunu, yazılardan ve şiirden örneklerle, söyler. Cevdet Kudret, Faruk Nafiz’in şiirde kar anlatımında Tevfik Fikret’in “Sis” şiirindeki “*Bir zulmet-i beyzâ ki peyâpey mütezâyid [Beyaz bir karanlık ki gittikçe çoğalmakta]*” mısraının etkilerinin görüldüğünü de aktarır. (Solok, 1974, ss. 399-402). Cevdet Kudret’in bu yazısından hareketle gerek Fevzi Lütfü’nün yazısı gerek Refik Halit’in yazısında Anadolu ve insanı için çizilen resmi “Han Duvarları”nda görmek mümkündür.

“Gurbet” adlı şiirde “ben”in gurbette oluşunun kendi iç dünyasında yarattığı yalnızlık hissi ve iç sıkıntısının aktarımı yer alır. Gurbette olan “ben” kendi yalnızlığını kendisi gibi gurbette olduğunu düşündüğü bir kuş ile avutarak geçirir. Burada kuş göçmen oluşu, gurbeti yaşıyor olmasıyla şairin şiirindeki “ben” ile özdeşleştirilmiştir. Bir sabah ani yağın kar, kendisine arkadaş olan kuşun cansız bedenini gören benin yalnızlığını daha da pekiştirir ve yaşadığı gurbet acısı biraz daha artar. Şiirde kar her

yeri kaplamış yolları da uyuşturmuştur. Burada yolların uyuşukluğu iş görmez anlamının yanında gurbetliğin devamı olarak da düşünülebilir:

*Bir gün camı açtım ki, ufuk bir kara perde;
Sahrayı beyazlar bürünmüş, yollar uyuşmuş;*(s.55)

Şiirin devamında ben'in gurbette oluşunun kendisinde yarattığı memnuniyetsizliği aktarır. Faruk Nafiz, 1922 yılında *İleri* gazetesinin Ankara temsilciliği görevini üstlenmiş ve aynı yılda Kayseri'ye öğretmen olarak atanmıştır. 1922-1924 yılları arasında Kayseri'de öğretmenlik yapan şair, 1924'te Ankara Muallim Mektebine atanır ve Ankara Kız ve Erkek Lisesinde 1924-1932 yılları arasında öğretmenlik yapar. Cumhuriyet ile birlikte dikkatlerini Anadolu'ya çevirmiş olan aydınların yegane görevlerinden biri halkı eğitmek ve aydınlatmaktır. Cumhuriyet'in getirdiği ilerici fikirlerin halk tabakasında karşılık bulması için var güçleriyle çalışmış olan aydınlar, bu dönemde öğretmenliğin nasıl da kutsal bir görev olduğunun bilinciyle her türlü olumsuzluğa karşı mücadele etmişlerdir. Faruk Nafiz de bu görev ve sorumluluğun bilinciyle gerek Kayseri gerek Ankara'da bu görevi layıkıyla yerine getirmiş öğretmenlerden birisidir. Öğrencilerinin anlatımlarıyla şair, idealist öğretmen tavrıyla öğrencilerini eğitmek için çalışmış ve öğrencileri arasında büyük bir saygınlık kazanmıştır.³ İstanbul'dan Anadolu'ya ilk defa giden genç bir şair için elbette bu hiç de kolay olmamıştır. Şair, Anadolu yolculuğu sırasında bile gurbet duygusunu yaşamış ve bunu şiirlerine de aktarmıştır. Bu gurbet duygusu, İstanbul'a hiç benzemeyen Anadolu ve insanıyla birleşince şairde büyük bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. Bu memnuniyetsizliğini 26 Ağustos 1926 yılında Yahya Kemal'e yazmış olduğu mektupta şöyle dile döker:

Bence, Ankara'daki sefâleti çekmek için ya mebus, ya bir meclis idare azası olmak ihtirasını taşımak lazımdır. Halbuki bende ne böyle bir hayal, ne de buna ihtimal var. binaenaleyh en iyisi İstanbul'a tevcih-i seferdir mütalaasındayım.

Varşova'nın düzlüğünden, denizsizliğinden bahsediyorsunuz. Ya ben Ankara'nın çarpıklığından, susuzluğundan nasıl bahsedeyim?..(Kubbealtı Akademi, 1977, s.12)

Şairin Ankara özelinde aktardığı bu memnuniyetsizlik "Gurbet" şiirinin devamında kendisini gösterir. Şiirdeki memnuniyetsizlik gurbet duygusunun yollar ile ifadesiyle karşımıza çıkar:

Ey gözlerinin çevresi mor, benzi tutuşmuş,

³ Ahmet Muhip Dranas, öğretmeni Faruk Nafiz için; *Öğretmen olarak Faruk Nafiz'den öte, o zamanlar Ankara'da bir şâir Faruk Nafiz vardı.(...)İlk gençlik yıllarımızda bizler ona hayranlık ve imreni ile ilk şiirler yazmak, onun gibi bir şâir olmak hevesine kapılırdık. O zamanlar okullarda kız olsun, erkek olsun bütün öğrenciler birbirleriyle şiir yazma yarışına girmişlerdi. Ve bu, kızların ona âşık, erkeklerin de hayran olmalarındandı (Şimşek, 1973, s.44).*

*Akşamladığım yolları yalnız gezen afet!
Kaç yıl geçecek, böyle hazin, böyle habersiz,(s.56)*

Yol bu şiirde gurbeti temsiliyetiyle öne çıkmaktadır. Sevgiliye duyulan özlemin de aktarıldığı şiirde öne çıkan gurbet duygusudur.

“Yolcu” adlı şiirde yine ben’in gurbetteki yalnızlığı ve gurbetin ona yaşattığı hüznü dile getirilmiştir. Ben gurbette kendisini “Gurbet akşamlarının bağı yanık yolcusu” olarak nitelendirmiştir. Şiirde hayali sarışın bir sevgiliden kendisini yolundan döndürmemesini isteyen ben “gece kırılan değneğini” yollarda bıraktığını söyler. Burada değnek benim yolunu bulmakta bir rehber gibi kullandığı araçtır:

*Bir hazan akşamı kırlarda unuttun neyimi,
Hasta kalbimde bütün matemini bir sisli kışın;
Gece, yollarda bıraktım kırılan değneğimi;
Rehberim yok, beni döndürme yolundan, sarışın! (s. 61)*

Faruk Nafiz, gurbetin yarattığı hüznü “Yolcu ile Arabacı” başlıklı şiirde yolculuk, yol ile ortaya koyar. Gurbete giden “yolcu ben” bu şiirde de öne çıkar. Şiirde benim gurbetten dönüş isteği arabacıya “ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı?” diye sormasıyla ortaya konulur:

*-Gurbet ademden kara, hasret ölümden acı,
Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı?
-Henüz bana “Yolunun sonu budur!” denmedi,
Ben ömrümü harcadım, bu yollar tükenmedi.(s.116).*

Şiirde ben dışında sürekli yollarda olan arabacının yaşadığı gurbet duygusu da yer alır:

*-Senin de yolun biter, diner gözünde yaşlar,
Benim uğursuz yolum bittiği yerden başlar!(s.116).*

Faruk Nafiz’i “Memleketçi şairler” arasında sarsılmaz bir tahta oturtan hususun şiirlerinde hece ölçüsünü kullanması, şair Anadolu’ya dair şiirlerinin bazılarında aruzu da kullanmıştır, ya da Anadolu ve Anadolu insanını ele alması değildir. Şairi farklı kılan husus onun şiirlerinde ifade ettiği duyguları ve durumları yaşamış olması ve bunun okuyucuya aktarılabilmesidir. Şiirlerde ele alınan Anadolu perspektifi bir yolcunun görebileceği kadardır. Bu da şiirlerde gerçeklik duygusu yaratarak şiirin tesir gücünü artırmaktadır. Faruk Nafiz’in gurbet şiirleri aynı zamanda yol ve yolculuk şiirleridir. Bunlar, şairin hayatından da hareketle şairin yaşanmışlığının aktarımıdır.

Bu aktarımda yollar çok önemli bir yer tutar. İlk defa Anadolu'ya giden Faruk Nafiz'in çıktığı bu yolculuk ve ulaştığı menzilde -Yahya Kemal'e yazdığı mektuptan da hareketle- karşılaştığı manzara onu derinden üzmüş olmakla birlikte gurbet duygusunu da çoğaltmıştır. Gurbetten kurtuluş yine onu gurbete getiren yollarla mümkün olacaktır. Bu nedenle yollar gurbetin aktarımının en önemli aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Aşkta Yol ve Yolculuk

Faruk Nafiz, şiirlerinde aşkı çokça işleyen şairlerden biridir. İlk şiirlerinden itibaren aşk temasını işleyen şair, Anadolu'yu ve Anadolu insanını kaleme alan şiirlerinde de aşka yer vermekten kendisini alamamıştır. Nihad Sâmî Banarlı, şair için; *“Faruk Nafiz, şiirlerinin ekseriyeti bakımından daha çok bir aşk şâiridir. Fakat onun aşkının mayasında, doğuştan bir Türk dili aşkı, bir tabiat sevgisi, bir vatan ve millet aşkı âdetâ bir arada yuğrulmuştur.”* (Banarlı, 1983, s.1218) demektedir. Şairin Anadolu insanını anlattığı en güzel şiirlerinden biri olan “Kızıl Saçlar” adlı şiirinde de Kızıl saçlı kadın ile Anadolu'nun içinde bulunduğu yoksulluk ve yoksunluk aktarılırken; “ben”in bu kadına gönlünü kaptırması yer alır. Aşkın ifade edilmesinde yol ve yolculuk ifadelerine çokça yer veren Faruk Nafiz'in aşk ile kullandığı bu kavramları şöyle başlıklandırabiliriz:

2.1.Aşka Meylin Aktarımında Yol ve Yolculuk

Aşka meyilde Faruk Nafiz, halk hikâyelerindeki Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı ve Leyla ile Mecnun'nun ölümsüz aşklarından esinlenerek “ben”i bu âşik kahramanlarla özdeşleştirir. Burada yol, aşka yönelen bir araç olarak yer almıştır.

“Dağlar” başlıklı şiirde dağların yüceliği anlatılır ve Kerem'in taş yığınlarından yol bulması aşkın büyüklüğüne bağlanır.

Kalbini göstermese göğsünün yırtığından

Yol mu bulurdu Kerem kurduğunuz yığından? (s.165)

İfadeleri aşk yolcusu olan Kerem'in Şirin'e büyük aşkı ona taş yığınlarından yol buldurmuştur. Bu yol şiirde aşkın büyüklüğünün yolu olarak ifade bulur.

Gönlün aşka doğru yol alması “Suyun Üstünde Mısralar”da da yer alır. Buradaki yol elbette soyut bir anlam taşımaktadır. Şiirde aşk büyüklüğü ile ölümsüzlüğe doğru meyledişi ele alınmıştır:

Dün gece parçaladı bir aslan kafesini,

Bir gönül sonsuz ufka yol aldı kartal gibi.(s.172)

Halk hikâyelerindeki ölümsüz aşklar çoban çeşmesi sembolüyle “Çoban Çeşmesi” adlı şiirde ele alınmıştır. Ferhat’ın Şirin’e kavuşmak için dağları delip köye su getirmesi ile akmaya başlayan çoban çeşmesi, ardından Kerem ile Aslı ve Leyla ile Mecnun aşkının da sembolü olarak ortaya konulmuştur. Burada Ferhat’ın Şirin aşkıyla hayatın ufuklarına yol alarak akıttığı çoban çeşmesi, Vefasız Aslı’ya yol gösteren, aşık yolcuların susuzluğunu dindiren, Mecnun gibi susuz yolcuların olmadığı yerdedir. Şiirde yol aşk, yolcu ise âşık sembolüyle ifade edilmiştir.

*“Gönlünü, Şirin’in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmağa çoban çeşmesi”(s.217)*

...
*Kaç yanık yolcuya su verdi,
değdi kaç dudağa çoban çeşmesi!(s.217)*

Vefasız Aslı’ya yol gösteren bu (s.217)

*Leyla gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda (s.217)*

“Ne Kaldı?”da yol yine sevda yolu muhabbet yolu anlamında kullanılmıştır.

*Dervişim, o kadar taşkın ki derdim,
Çileyle muhabbet yolunda erdim,(s.244)*

“ben”in kendi gönlüne sitemi “Gönül”de yer alır. Burada gönül, yine aşka giden bir yol olarak kişileştirilmiştir.

*...kadınlar geçerd, kızlar geçerd,
Bir zaman aşk için yoldun, ey gönül!(s.246)*

Şiirlerde aşka meylin ifadesi olarak karşımıza çıkan yol, çoğunlukla soyut bir anlam yüklenerek aşka yönelmenin, meyletmenin aktarımında kullanılmıştır. Bu şiirlerde yol ve yolculuk “ben”in iç yolculuğuna işaret eden mecazi bir kullanımdadır.

2.2. Sevgiliye Kavuşmaya Engel: Yol

Faruk Nafiz’in şiirlerinde gurbette olan “ben”in sevgiliye kavuşma isteği yol ifadesi ile anlatılmıştır. Faruk Nafiz, aşkı hasret, ayrılık ve gurbetle birlikte işlemiştir. Özellikle de 1922 yılından sonraki şiirlerinde aşk, sevgiliye kavuşma isteği ve özlem şeklinde görülmektedir. Bunda Faruk Nafiz’in edebiyatımızın kadın şairlerinden biri olan Şükûfe Nihal ile yaşadığı aşkın etkisi düşünülebilir. Faruk Nafiz; Halide Nusret, Şükûfe

Nihal ile birlikte halasının kızı ve Şükûfe Nihal'in de yakın arkadaşı olan İffet Halim Hanım(Oruz)'ın Erenköy'deki yalısında şiir sohbetleri yapmak üzere sık sık bir araya gelmiştir. Bu sohbetlerde Faruk Nafiz ve Şükûfe Nihal arasında bir aşk filizlenmiştir. Evladından dolayı Faruk Nafiz'in evlilik teklifini Şükûfe Nihal reddetmiştir. Bu aşk 1922 yılında Faruk Nafiz'in Kayseri'ye öğretmen olarak atanması ile sekteye uğramıştır. Bu dönemde birbirlerine mektuplar yazan şairlerin bir süre sonra mektuplarının da ardı kesilmiştir. 1932 yılında ise Faruk Nafiz aniden Azize Hanım ile evlenmiş ve bu Şükûfe Nihal'de büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Böylece iki şair arasındaki aşk tamamen son bularak imkansızlaşmıştır. Faruk Nafiz, Azize Hanım ile “*kafa izdivacı*” yaptığını (Argunşah, 2011, s.55-56) ifade etmiş ve evliliğinin gönülden ziyade akla uygunluğunun altını çizmiştir.

Bu aşkta Faruk Nafiz de Şükûfe Nihal de birbirlerine şiirler kaleme almışlardır. Faruk Nafiz *Yıldız Yağmuru*, Şükûfe Nihal ise *Yalnız Dönüyorum* adlı romanlarında birbirlerine duydukları aşkı ele almışlardır.

Halil Soyuer, Faruk Nafiz ile 1967 yılında İstanbul Parkotel'de otururken, Faruk Nafiz'in gördüğü sarışın bir kadına gözünün takılmasından sonra kendisine şöyle dediğini aktarır: “*Ne vakit böyle sarışın bir güzel görsem, başımı geçmişin dizlerine yatırır, gençlik yıllarımda heyecanlı günlerini yaşarım. Soyuer, inan ki içimin sahillerine, artık Erenköy alemlerinin, çok ötelerde kalmış, sarışın dalgaları vurmuyor. Ama inan ki (Yaz-kış gözümün gördüğü alem değişir de/ Gönümdekinin rengi değişmez sarışındır) diye bana şiirler yazdıran o sarışın sevgiliyi hayatım boyunca unutmadım.*”(Soyuer, 2000, s. 53). Faruk Nafiz'in o Erenköy alemlerinde unutamadığı sarışın sevgili elbette Şükûfe Nihal'dir. Şükûfe Nihal için yazdığı şiirlerin birinde açıkça şairin adına da yer vermiştir:

Yalnız kalmaktansa Nihâl'imden uzakta,

Kalsam diyorum, dâr-ü diyarımdan uzakta!..(akt: Argunşah, 2011, s. 58).

Yukarıda şairin hayatında da gördüğümüz sevgiliye kavuşma isteği şiirlerde “ben”in gurbetteki ruh hali şeklinde karşımıza çıkar. Böylelikle Faruk Nafiz'in şiirlerinin- “Han Duvarları” bunun en gerçekçi örneğidir- hayatının önemli bir izdüşümü olduğunu ve yaşanmışlık içerdiğini söylemek mümkündür.

Faruk Nafiz'in şiirlerinde sevgiliye kavuşma isteği yollarla ifadesini bulur. “Sen Neredesin” adlı şiirde “ben”in gelmeyecek sevgiliyi beklemesi yer alır. Akşamların getirdiği yalnızlıkla herkes evine çekilirken gurbette olduğu anlaşılan “ben”in akşamlara gelen bekleyişi şiirde şöyle aktarılır:

Mezarda ölü gibi yalnız kaldım odamda:

Yanan alnım duvarda, sönen gözlerim camda,

*Yuvamı çiçekledim, sen bir meleksin diye,
Yollarını bekledim görüneceksin diye.* (s. 185)

Sevgiliye duyulan aşkın getirdiği bekleyiş ve kavuşma isteği Faruk Nafiz'in "Aşk İlahileri" başlığı altında verilen 17 şiirinde de görülür. Şair "Aşk İlahileri 1"de "ben" in umudunu kestiği sevgiliyle kavuşma isteğinin imkansızlığını dile getirir. Bu kavuşma isteği "ben" in bir dileğidir; fakat bu dilek gerçekleşmemiştir:

*Bütün bir gün bekledim sığınıp bir serviye,
Esen rüzgârla döndü yarı yoldan dileğim.
Son geçen yolcu sordu: "Beklediğin kim?" diye..
Beklediğim mi? Ben, ah, onu nerden bileyim?..* (s. 205).

Şiirde tabiata ait bir unsur olan rüzgâr ile feleğin ifade edildiği görülmektedir. Şairin dileğine, dönen felek mani olmuş ve dileği yoldan dönmüştür. Şiirdeki yol elbette soyut bir anlam yüklenmiştir. Yol ifadesi dileğin gerçekleşmesinde bir aşama kat edildiği; ancak esen rüzgarın, dönen feleğin, buna mani olduğu ve kat edilen aşamaların geriye döndüğü şeklinde düşünülebilir.

"Aşk İlahileri 5"te sevgiliye haber ulaştırmak için ben'in yola düşmesi yer alır. Yol ifadesi burada "ben" in sevgiliden uzakta-gurbette- olduğunu anlatır. Şiirde aralarında uzun mesafe olan "ben" ve sevgilinin kavuşması, "ben" in ona Çobanyıldızı ile iletteği, iletceği, habere bağlanmıştır.

*Bir gün Çobanyıldızı sana iletir diye
Yola düştüm her akşam karanlıkla beraber.* (s. 207)

Sevgilinin yolunun gözlenmesi, şiirlerde kavuşma isteğinin ifadesidir elbette. "Yuvamın Kuşuna"da bu durum şöyle aktarılır:

*Pusu kurdum düşmek için eline,
Yıllar var ki yollarını kolladım.
Seni sordum esen hazan yeline,
Uçan kuşla sana selam yolladım.* (s. 220)

Şiirde sevgiliye duyulan hasret, yıllarca "ben" in onun yollarını gözlemesiyle ortaya konulmuştur. Yol, sevgili ile "ben" arasındaki mesafenin de aktarıcısıdır.

"Hayale Hasret" başlıklı rubaide sevgiliye duyulan özlem ve ona kavuşma isteği yollar ve yıllarla ifade edilmiştir.

*Girdi, yollar gibi, yıllar da nihayet araya;
Set çeker dağ tepe, feryada değil, yâda bile.
Hasretim uykuya, ruhum, sana hasret kalalı;
Gözlerim görmüyor artık seni rüyada bile.* (s.75)

Sevgiliye kavuşma isteği ve özlemin aktarıldığı şiirlerden bir başkası “Has Bahçe”dir. Bu şiirde yol, köye ait rutin bir durumu aktarmak için verilmiştir. Burada sevgiliye özlem duyan gurbette olan benin bulunduğu yerde çobanların yoldan geçişi bile köyün durağan hayatına bir aksiyon katmaktadır. Şiirde sevgiliye duyulan özlem ve kavuşma isteği “ben”in sevgilisiz bir hayatı yaşanmamış saymasıyla öne çıkar.

*Yoldan sürüyle geçti bu semtin çobanları;
Sordum, yazık ki hiçbiri ismin ne bilmiyor
Bahçende munis olsa da hülya zamanları
Sensiz geçen hayata yaşanmış denilmiyor. (s.66)*

Örneklerini çoğaltabileceğimiz şiirlerde beklenen, kavuşulmak istenen sevgili ve onu umutla bekleyen “aşık ben” ile çokça karşılaşılır. Şiirlerde sevgilin durumuna dair bir ipucu yer almaz. Şiirler sadece “ben”in sevgiliye dair aşk, hasret ve kavuşma isteğinin ifadesi olarak karşımıza çıkar. Faruk Nafiz’de Anadolu, gerek mekânsal olarak gerekse de karşılaştığı insanların yoksulluğu açısından büyük etki yaratmış ve şair birçok şiirinde bu etkiyi yansıtmıştır. Bunun yanında ilk defa Anadolu’ya giden şairin uzun yolculuğu onun şiirlerinde yolların gurbeti çağrıştırmalarıyla kendisini göstermiştir. Yollar şairin şiirlerindeki “ben”i silya ve sevgiliye bağlayan bir köprü olarak belirmiştir.

3. Ölüm: Sonsuzluğa Uzanan Yol

Ölüm inancımızda ruh için bir tebdil-i mekandır. Beden için toprakta nihayet bulan durum ruh için yeni bir başlangıç olur. Bu doğrultuda ölüm sonsuzluğa yapılan yolculuk olarak görülür. Faruk Nafiz’in şiirlerinde de ölüm, inancımızın temelinde olan sonsuzluğa yolculuk ve ahirete giden yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Ebediyet Yolunda” adlı şiirde ölüm, bir yolculuk olarak ele alınmıştır. Ata’nın ölümünün işlendiği bu şiirde ebediyete giden bu yolculuktan ve yolcunun gidişinden duyulan teessür ifade edilmiştir. Buradaki yol önüne geçilemeyen, yolcu ise dönüşü olmayan bu yoldan döndürülemeyen olarak ele alınır.

*Gidiyor, gizleyerek sır gibi bizden sesini,
Çıkıyor, ilk olarak, bir yola Başbuğ, bizsiz,
Biz ki dünyada bırakmazdık onun gölgesini,
Bu ne hicranlı seferdir ki beraber değiliz!*

...

*Ve bugün bir nice milyon geliyor bir yere de
Ebedi yolculuğundan seni döndürerek için,
-seni hicranlı yolundan alkoymak nerede?-
Gücü ancak yetiyor kabrine yüz sürmek için!(s.27)*

“Son Beklediğim” de beklenen yolcu ile Azrail aktarılmaktadır. Buradaki yolcu soyut bir anlamda somutlaştırılmıştır.

*Farkım ne, emel kaynağı bir körpe çocuktan,
Mademki henüz gelmedi son yolcun ufuktan? (s.70)*

Ölümden şehitlik mertebesine ulaşanlar “Gökten Düşenler” adlı şiirde ele alınmıştır. Şiirde şehitlik mertebesine ulaşanlar için;

*Hak erenler yolunda hız aldınız; şu var ki:
Onlar gibi rehber yoktu ihtiyacınız (s.128)*

ifadesi kullanılır. Burada yol yine soyut bir anlam kazanmıştır.

Faruk Nafiz'in Mustafa Koç tarafından *Kitaplık* dergisinin Mart 2003 sayısında Latin harfleriyle gün yüzüne çıkarılan yayımlanmamış şiirlerinden biri olan “Teşyi”de ebedi yolculuk ele alınmıştır. Kelime olarak yolcu etmek anlamına gelen teşyi, şiirde ölüm ile birini ebedi yolculuğuna uğurlamak şeklinde ele alınmıştır.

*Ne zaman gördü bu dergâh ebedî bir mihmân?
Dün sabah gelmiş olanlar yarın akşam gidecek:
Sen giden yolcuyu teşyie koşarken şimdi,
Gittiğin gün kalanlar seni teşyi edecek!(s. 270)*

Dünyanın geçiciliğini vurgulayan şiirde sırası gelen herkesin bu yolculuğa çıkacağına altı çizilir. Bunların yanında “Karacaahmet” başlıklı şiirde Karacaahmet tek başına isim olarak ölümün temsiliyetini taşımaktadır. Şiirde şairin sevgiliyle Karacaahmet'in ıssız olarak nitelendirdiği yolundan geçişi ele alınır.

4. Mücadelenin Anlatımında Yol

Yol, soyut bir ifadeyle zorlukların aşımı anlamıyla da karşımıza çıkmaktadır. Bu yolculukta yol sıradan daha incedir; yolcu ise “millet”tir. Milli Mücadele’de milletin vermiş olduğu çetin savaşın ifadesi olarak karşımıza çıkan bu yol ve yolcu “Taç Giyen Millet” başlıklı şiirde şöyle aktarılır:

*Bin bir geçit aştım ki, Sırat'tan daha ince;
Bir kerre fakat menzil-i maksuda erince
Devrildi vurulmuş gibi hakanlar, önünde;
Çıktın kanının hakkı olan tahta o günde. (s. 23)*

“Hayat” adlı şiirde çalışmak zorunda olan insanların mücadelesine şairin telkinleri yer alır. Şair, çalışmak zorunda olan köylü insanının durumunu “arkadaş” diyerek bir

kişinin temsiliyetiyle ortaya koyar. Şiirde, Anadolu köylüsünün binek hayvanı gibi kamçılanarak zorlanmasına karşın mücadeleye devam ederek çalışması söylenir. Bir yolculuğa benzetilen bu çalışma serüveninin sonunda köylünün güzel günler göreceğine dair telkinler yer alır. Şiir aslında hayatın bir mücadele olduğunu ve bu mücadeleden vazgeçmeyenin mutluluğa ereceğini aktarır:

Hayda, sarıl yollara... Ardına bakma, hayda!(s.103)

....

*Bu çetin yolculuğun sonunda, gün gelecek,
Sırma saçlar saracak her kan akan yerini,
Gül dudaklar öpecek o kırbaç izlerini...*(s.103)

Burada Anadolu insanının hayat karşısındaki zorlu mücadelesinin yanında Anadolu'nun kalkınmasının tek koşulunun çalışmak olduğu gerçeğine vurgu yapılır. Faruk Nafiz bu şiiriyle Anadolu'nun kaderini yine Anadolu insanının kendi eliyle tayin edeceğini bir aydın olarak görmüş ve bunu bu şiiriyle de aktarmıştır.

5. Göç ve Yol

Faruk Nafiz, şiirlerinde göç olgusuna da yer vermiştir. Orta Asya Türklerinin kuraklıktan ötürü batıya göçleri şairin “Deniz Hasreti” başlığıyla “Akın” piyesindeki bir manzumede karşımıza çıkar. İstemi Han'ın ağzından aktarılan manzumede göç yolculuğunun mecburiyetinin getirdiği hüznün ile birlikte işlenir. Kuraklığa son vermek için denize doğru yapılan bu yolculuk şöyle aktarılır:

*Biz ayrı düşmemeğe ant içmiştik denizden,
Biz de uğultularla denizin ardı sıra
Başka bir deniz gibi dağdan aktık bayıra...
O gitti, biz yürüdük, o saklandı, biz sorduk,
Deniz geriledikçe bizler ilerliyorduk.
O kaçta, biz yaklaştı, biz yürüye, o gide,
Bıraktık dünya değer ülkeleri geride!* (s.34)

Faruk Nafiz'in “Canavar” piyesindeki “Yağmur Duası”nda da göç olgusu yola düşme olarak ele alınmıştır. Burada göç geçici bir göçtür ve yine kuraklık temellidir. Manzumede yağmur duasına çıkan köylülerin yol ve yolculukları söz konusu edilmiştir. Manzumenin başında Emeti, Ağa'ya “*yolunu beklemekten gözlerimiz karardı*”(s. 31) denilir. Devamında Ali Baba'nın ağzından yağmur duasına çıkmış köylülerin durumu aktarılır. Burada göç, davarlarıyla çobanların, delikanlıların ve ihtiyarların yağmur duası için yollara dökülmesi şeklinde karşımıza çıkar.

*Yollara dökülmüştü çobanlarla davarlar,
Gürbüz delikanlılar, doksanlık ihtiyarlar. (s. 31)*

Şair, “Eller” adlı şiirini peygamberler tarihinden esinlenerek kaleme almıştır. Hz. Adem’den başlayarak Hz. Yusuf, Hz. Yahya, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed’in yaşadıklarına ve onlarla simgeleşen mucizelerine değinilen şiirde Hz. Yusuf’u Mısır’a getiren kervan ve Hz. Musa’nın kafilesiyle Sina’ya doğru yolculuğu aktarılır.

6. Millî Bir Ülkü Olarak Yol

Millî Mücadele, Anadolu insanındaki millî şuuru ve iradeyi ortaya koyması açısından çok önemli bir sınavdı. Bu sınavda kahramanca göğsünü siper eden Mehmetçiğin yanında kadınların ve eli silah tutmayan ihtiyarların canla başla verdiği mücadele tarihte izine az rastlanılır bir başarının öyküsü olarak Cumhuriyet’e uzanan bir yolu getirmiştir. Cumhuriyet ile birlikte aydınlar yönünü Anadolu’ya çevirmiş ve Anadolu insanıyla yakından ilgilenmiştir. İnci Enginün bu konuda şunları söylemektedir: “*Memleket edebiyatının en önemli yönü birbirinden çok ayrı görünen halk ile aydının birbirlerine yaklaşmalarıdır. Aydın, aydın olduğu için halka yaklaşmak, onu tanımak mecburiyetindedir.*” (Enginün, 1989, s.39). Bu mecburiyeti duyan aydınlardan biridir Faruk Nafiz. Şair, yakından tanıma fırsatı bulduğu Anadolu ve Anadolu insanını İstanbullu bir aydın gözüyle kendi perspektifinden mısralarına dökmüştür. Şair, “yol” ifadesini millî bir ülkü olarak da ele almıştır.

Memleketçi şiirler arasında şairin “Sanat” şiiri bir zirve kabul edilir. “Sanat” şiirinde yol imgesi Anadolu’ya açılma ifadesinin tezahürüdür. Şair bu şiirinde yol imgesini Millî edebiyatın ülkülerinden biri olan Anadolu kültürü ve geleneğine yaslanma ve onlardan beslenme yani Millî olana dönüş yolu olarak ele almıştır. Burada yol yine soyut bir anlam yüklenmiştir:

*Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolumuz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!(s. 91)*

Mehmet Kaplan, Faruk Nafiz’in “Sanat” şiirinde “*milliyetçi ve memleketçi şiirin âdeta poetikasını*” (Kaplan, 2010, s. 264) yaptığını söyler. Şiir Anadolu üzerinden millî değerlere sarılarak Batı ile yollarını ayıran ve yazılmamış destanı yazmaya kararlı bir anlayışın seslerini duyurur. Bu bakımdan Faruk Nafiz’in Anadolu’yu ele alan en güzel şiirlerinden biridir “Sanat” şiiri.

“Benimle Yürüyene” adlı şiirde bir amaç uğruna ben ile yola çıkan “yolcu”ya ben’in tembih içeren sözleri yer alır. Şiirde “bakma düşman gözüyle bir sürü yoldaşına” mısraı “ben”in Anadolu ile kucaklaşmasının ifadesidir. Burada Cumhuriyet aydınına Anadolu ile yakınlaşması ve oraya yönelmesi telkin edilir. Şiirde yolcu ile kast edilen Cumhuriyet aydını, yol ile aktarılan ise, aydınlık bir Türkiye’dir.

*Yolcu, keder çekme ki bu diyara düşenin
Yolunda otlar biter, mezarında çiçekler
Karaltılar belirir başında her köşenin,
Her geçidin ucunda bir gözü kanlı bekler.*

*Gökten imdat isteme, güvenme gözyaşına,
Bakma düşman gözüyle bir sürü yoldaşına:
Murada ereceksin yarın sen tek başına,
Onlarsa yarı yoldan geriye dönecekler...*

*Varsın, tan ağarmadan kumral saçın ağarsın,
Sen sonu cennet olan yolundan dönme! Varsın,
Yolunu kesmek için zinciri koparsın
Dokuz yıl artığınla beslediğin köpekler!(s. 93).*

“Memleket Türküleri” adlı şiirde de Cumhuriyet aydınlarına seslenilir. “Benimle Yürüyene” adlı şiirde aydın kesime telkinlerde bulunan şair, “Memleket Türküleri”nde aydına eleştirel yaklaşır ve ona Anadolu’yu ve insanını tanıması gerektiğini öğütler. Cumhuriyet aydınını Anadolu insanına yabancı kalmakla eleştiren şair, bu şiirinde aydın ile halk arasındaki yabancılığı da kabullenerek bunu ortadan kaldırmayı hedefler. Bu durum şiirde şöyle aktarılır:

*El gibi dolaşma Anadolu’nda,
Arkadaş yurdunu içinden tanı:
Dinle bir yosmayı pınar yolunda,
Dinle bir yaylada garip çobanı.(s. 122)*

Şair, Anadolu’nun ve insanının yüceliğine “Bizim Memleket” şiirinde değinir. Şiirde Anadolu insanının yaşam tarzına yer verilerek memleket için canlarını vermekten çekinmedikleri ifade edilir:

*Başı boş, kırlara salar tayını,
Elinden düşürmez okla yayını,
Ellere bırakın aslan payını,
Memleket yolunda kurban olurlar!(s. 117)*

Şiirdeki yol, memleket uğruna anlamında kullanılarak Anadolu insanının milli değerleri asla bırakmadığını ve bu ülkü için canını vermekten çekinmediğinin ifadesi olarak kullanılmıştır. Şiir, Milli Mücadele sahnesinde de kendisini gösteren Anadolu köylüsünün panoraması özelliği taşır.

Sonuç

Faruk Nafiz Çamlıbel, Memleketçi şairlerden biridir. İstanbullu genç bir şair olarak ilk şiirlerinde aşk, özlem, tabiat gibi Servet-i Fünûn ve Fecr-i Atî'den devralınan temaları yine aynı doğrultuda işleyen şair, daha sonraları yönünü çevirdiği Anadolu ile memleketçi şairler arasındaki yerini almıştır. Faruk Nafiz'in 1922 yılında ilk kez çıktığı Anadolu yolculuğu, şairin Anadolu'yu tanınmasına fırsat vermiştir. Şair bu tarihlerde Anadolu'ya olan yolculuğunu birebir şiirlerinde yansıtmış ve "Han Duvarları" ile dönemi içinde büyük yankı uyandırmıştır. "Han Duvarları" başlı başına yol ve yolculuk üzerine kurulu bir şiirdir.

Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya olan yolculuğu "ben" in perspektifinde gerçekçi bir bakış ile ortaya konulmuştur. Bunun dışında şair daha birçok şiirinde yol ve yolculuk kavramlarına yer vermiştir. En çok aşkın ifadesinde karşımıza çıkan bu kavramlar şairin edebiyatımızın önemli kadın şairlerinden biri olan Şükûfe Nihal ile olan aşk ilişkisini kesintiye uğratacak Anadolu yolculuğu, onun şiirlerinde yolu, aşkı engelleyen bir unsur olarak işlenmesini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Faruk Nafiz'in şiirlerinin şairin yaşanmışlığının aynası olduğunu söylemek mümkündür. Şairin seçme şiirlerinin yer aldığı *Han Duvarları Toplu Şiirler* adlı eserinden hareketle ortaya koyduğumuz yol ve yolculuk kavramları, eserde azımsanmayacak sayıda şiirde karşımıza çıkmaktadır (eserdeki 237 şiirin 80'inde bu kavramlara yer verilmiştir). Kimi şiirinde manevi/soyut anlamda- ölüm, mücadele, aşka meyil, millî bir ülkü- kullanılan yol ve yolculuk; kimi şiirde maddi anlamıyla yer almıştır. Faruk Nafiz'in şiirlerindeki yol ve yolculuk, hedeflenen ya da istenilen yere "varma, ulaşma, kavuşma" dır.

Tablo

Han Duvarları Toplu Şiirler'de yer alan "yol, yolculuk ve yolcu" kavramlarının şiirlere göre dağılımı

Şiirin Adı	Yol	Yolcu	Yolculuk
Han Duvarları	20	2	2
Kızıl Saçlar	3	1	-
Ebediyet Yolunda	2	-	1
Yeşil Köşe	-	1	-
Yağmur Duası	2	-	-
Şair	1	-	-
Bahara Kaside	1	-	-
Vahdet-i Vücut	1	1	-
Eller	1	-	-
Kış Bahçeleri	1	-	-

Gurbet	2	-	-
Yolcu	2	3	-
Has Bahçe	1	-	-
Son Beklediğim	-	1	-
Hayale Hasret	1	-	-
Sanat	2	-	-
Benimle Yürüyene	4	1	-
Hırs	-	-	1
Mustarıpler (kahpe)	-	1	-
Hayat	1	-	1
Şehir	2	1	-
İş Başında	3	-	-
Bugün Yoldan Geçenler	3	1	-
Yolcu İle Arabacı	7	1	-
Bizim Memleket	1	-	-
Kar ve Karanlık	2	1	-
Mağara	-	1	-
Memleket Türküleri	1	-	-
Kolsuz	1	1	-
Serseri	2	1	-
Gökten Düşenler	1	-	-
Akar Su	1	-	-
Yalılar	1	-	-
Tutuş, Yan	-	1	-
Karacaahmet	2	-	-
Gecelerim	1	-	-
Bir Bahar Hikayesi	1	-	-
İlkbahar Güneşi	2	-	-
Yeni Kerem	1	-	-
Mektuplar	1	-	-
Kış Güneşi	1	-	-
Lanete Mahkûm	1	1	-
Dağlar	1	-	-
Suyun Üstünde Mısralar	1	-	-
Kör Kuyu	1	-	-
Hatıra	1	-	-
Kız Hüseyini Vurdular	1	-	-
Ferhat	3	-	-
Bir Kadın Ayrıldı	1	-	-
Ali	1	-	-
Allahsızmarladık	2	-	-

Sen Neredesin?	2	1	-
İnme	-	-	1
Erzincan Yolunda	1	-	-
Yerden Göğe	1	-	-
Aşk İlahileri (1)	1	1	-
Aşk İlahileri(5)	1	-	-
Aşk İlahileri(10)	1	-	-
Aşk İlahileri”(16)	-	1	-
Çoban Çeşmesi	2	2	-
Mezar, Mezarlık	1	-	-
Yılbaşında	1	-	-
Yuvamın Kuşuna	2	-	-
Denizden Beklediğim	-	1	-
Serenat	2	-	-
Son Âşık	1	-	-
Yağmurlu Bir Günde	4	-	-
Aya Manzumeler IV	1	-	-
Oluk Yanında	1	-	-
Terkolunmuş	3	-	-
Filistin'den Geçerken	-	1	-
Ne Kaldı?	1	-	-
Gönül	1	-	-
Bağ Bozumu	2	1	-
Benimle Eylül	1	-	-
Münzevi	1	1	-
Geç Kalan Bahar	1	-	-
Harabat Şairi	1	-	-
Genç İken	1	-	-
Teşyi	-	1	-

Kaynaklar

- Argunşah, H. (2011). Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal, 2. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1983). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Çamlıbel, F. N. (2012). Han Duvarları, Toplu Şiirler, 17. Baskı, Ocak, Yapı Kredi Yayınları.
- Enginün, İ. (1989). “Faruk Nafiz Çamlıbel, Erdem S.13, s. 39.
- Ercilasun, B. (1997). Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1, 1. Basım, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Kaplan, M. (2010). “Cumhuriyet Devrinde Memleket Şiirleri ve Faruk Nafiz Çamlıbel”, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2, 8. Baskı, Eylül, Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2011). Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, 20. Basım Ağustos, Dergâh Yayınları.
- Köprülü, F. (1926). “İnkılap ve Edebiyat” Hayat, S.5; 30 Aralık, s. 72.
- Kubbealtı Akademi (1977). Yıl 6, S.2, Nisan, s. 12.
- Moran, B. (2002). Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, 7. Baskı, İletişim Yayınları.
- Solok, C. K. (1974). “Faruk Nafiz’in Şiiri ve Han Duvarları’nın Kaynakları Üzerine Notlar”, Türk Dili, S.269, Şubat, ss. 399-402.
- Soyuer, H. (2000). “Aşklarında Yaşayan İki Şair”, Bilge, s.26- Güz, s.53.
- Şimşek, B. (1973). “A. Muhip Dranas Hocası Çamlıbel’i Anlatıyor”, Devir, S.57, 3 Aralık, s. 44.
- Türk Dil Kurumu (1998), Türkçe Sözlük (8. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 2458.
- Yalçinkaya, Ş. (2007). “Yol Metaforu ve Klasik Türk Edebiyatında Arayış Yolculukları”, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S.13, Ocak, s. 5.